

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr.2016-3-26G Rīgā

2016.gada 1.jūnijā

Nr. 6-6/13

Pilnsabiedrībai “Rīgas mikroautobusu satiksme”

Viskaļu ielā 13,
Rīgā, LV – 1026

Informācijai: **Rīgas domei**

Rātslaukumā 1,
Rīgā, LV - 1539

*Par diskriminācijas aizlieguma
pārkāpumu seksuālās
orientācijas dēļ*

Tiesībsargs ir izskatījis pēc savas iniciatīvas ierosināto pārbaudes lietu Nr.2016-3-26G par iespējamu diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu pieejā precēm un pakalpojumiem seksuālās orientācijas dēļ.

Faktiskie apstākļi:

[1] 2016.gada 11.februārī pilnsabiedrība “Rīgas mikroautobusu satiksme” (turpmāk – RMS) izsludināja akciju 2016.gada 14.februārim – Valentīnas akcija “Maksā ar skūpstu” (turpmāk – akcija), kuras ietvaros pāri varēja par braucienu RMS mikroautobusus norēķināties ar skūpstu. Minētā informācija tika publicēta interneta portālos www.kasjauns.lv, www.diena.lv, www.apollo.tvnet.lv, kā arī Nacionālās informācijas aģentūras portālā LETA. Tāpat informācija tika publicēta RMS interneta vietnē ar norādi, ka akcija ir domāta “mīlošam pārim – viņam un viņai.”¹ Līdz ar to no publiski pieejamās informācijas varēja secināt, ka homoseksuāli pāri akcijā piedalīties nevarēja.

[2] Tiesībsargs š.g.12.februārī vairākkārt norādīja RMS uz nepieciešamību nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret homoseksuāliem pāriem akcijas ietvaros. RMS pārstāvju viedokļi par akcijas mērķauditoriju un tiesībsarga ieteikumu ievērošanu atšķīrās.

[3] Vienlaikus tiesībsargs š.g.12.februārī saņēma elektroniskā pasta vēstules no Lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un viņu draugu apvienības “Mozaīka” un Resursu centra sievietēm

¹ Pilnsabiedrība “Rīgas mikroautobusu satiksme”. Apliecinu savu mīlestību ar skūpstu un brauc bez maksas. Pieejams: <http://rigasmikroautobusi.lv/>[aplūkots 15.04.2016]

“Marta” par iespējamu diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu seksuālās orientācijas dēļ akcijas ietvaros.

[4] RMS pārstāve š.g.15.februārī telefona sarunā apliecināja, ka homoseksuāli pāri akcijā varēja piedalīties. Vienlaikus ziņu kanāls “Rīga TV24” 2016.gada 16.februāra raidījumā norādīja uz veikto situāciju testu, kurā homoseksuāls pāris vairākos RMS transportlīdzekļos nevarēja piedalīties akcijā (skat. <http://play24.lv/video/2549/ikdienas-nejedzibu-apskats-20160216>).

[5] Tiesībsargs lūdza ziņu kanālu “Rīga TV24” iesniegt veiktā situāciju testa nemontēto versiju, kā rezultātā tika iesniegti septiņi video materiāli, kuros varēja redzēt divas meitenes, kas vēlas akcijas ietvaros norēķināties par braucienu ar skūpstu dažādos RMS mikroautobusus, tomēr visos gadījumos meitenēm tas tika liegts, pamatojot, ka akcija ir domāta tikai heteroseksuāliem pāriem.

[6] RMS norāda, ka akcijas rīkošana nekādā veidā nediskriminēja pakalpojuma saņēmējus viņu seksuālās orientācijas dēļ, jo akcijas mērķis bija piešķirt bezmaksas brauciena iespēju atsevišķai cilvēku grupai, un šajā sakarā ir norādāms, ka to izmantot nevarēja ne tikai pāri savas seksuālās orientācijas dēļ, bet arī cilvēki, kuriem nav dzīvesbiedra.

RMS nekad nav diskriminējusi pakalpojuma saņēmējus, tas ir, pakalpojumu ir varējis saņemt jebkurš, savukārt, akcija konkrētai pakalpojumu saņēmēju daļai, ir maksas par pakalpojumu atvieglojums un nekādā veidā neierobežo kādu sabiedrības daļu saņemt pakalpojumu un nerada nelabvēlīgas sekas.

RMS norāda, ka homoseksuāli pāri nevarēja konkrētajā akcijā piedalīties, neskatoties uz to, ko kāds no RMS pārstāvjiem ir publiski minējis.

Pieeja precēm un pakalpojumiem

[7] Satversmes 91.pants paredz, ka “visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”² Minētais pants noteic vienlīdzības principu tā pirmajā teikumā un diskriminācijas aizlieguma principu tā otrajā teikumā.³ Konkrētajā gadījumā ir nepieciešams vērtēt diskriminācijas aizlieguma kritēriju, jo “diskriminācijas aizlieguma mērķis ir nepieļaut nevienlīdzīgu attieksmi, ja tā balstās uz kādu aizliegtu kritēriju.”⁴ Satversmes 91.panta otrais pants neuzskaita aizliegto kritēriju katalogu, jo likumdevējs atstāja “to noteikšanu interpretācijas praksei.”⁵ Līdz ar to, ņemot vērā lietderīgu un taisnīgu mērķi, kā arī Latvijai saistošos starptautiskos aktus, var secināt, ka arī seksuālā orientācija ir viens no aizliegtajiem kritērijiem.⁶ Personas, kas pieder pie citas seksuālās orientācijas, ir viena no vēsturiski izstumtajām sabiedrības grupām (līdztekus sievietēm, citas rases pārstāvjiem un personām ar invaliditāti⁷), un tikai pēdējo dažu desmitu gadu laikā “diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ tiek uzskatīta par nepieņemamu.”⁸ Līdz ar to Satversmes 91.pants ir attiecināms uz konkrēto gadījumu.

[8] Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka “diskriminācija [*pamatojoties uz aizliegto kritēriju*] ir konstatējama, ja atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamatojuma, tas ir, ja tai nav legītīma mērķa un tā nav proporcionāla starp veicamajām darbībām un sasniedzamo mērķi.”⁹

² Latvijas Republikas Satversme. Pieņemta 15.02.1992., stājās spēkā 07.11.1922. Publicēta “Latvijas Vēstnesis”, 43, 01.07.1993., “Ziņotājs,” 6, 31.03.1994. 91.pants. Pieejams:< <http://likumi.lv/doc.php?id=57980>>

³ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs, zin.vad. prof.R.Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis. 2011., 74.lpp.

⁴ Turpat, 98.lpp.

⁵ Turpat, 100.lpp.

⁶ Turpat., 103.lpp.

⁷ Fredman S. (2005) Disability Equality and the Existing Paradigm. Disability rights in Europe. Ed. Lawson A& Gooding C., Oxford and Portland, Oregon. 201.p

⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs, zin.vad. prof.R.Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis. 2011., 114.lpp.

⁹ ECT 2003.gada 24.jūlija spriedums lietā *Karner pret Austriju*.

[9] RMS norāda, ka ir jānošķir, kas ir pakalpojums un kas ir pakalpojuma akcija. RMS ik pa laikam organizē dažāda veida akcijas saviem klientiem (piemēram, tēva dienas akcija, 8.marta akcijas un citas) un vienmēr saņem atzinīgus vārdus un pateicības no saviem klientiem.

Rīkojot akcijas, vienmēr ir kāda sabiedrības daļa, uz kuru konkrētā akcijas neattiecas un tāda situācija ir novērojama ne vien pasažieru pārvadājumu jomā, bet jebkurā citā, tomēr jāatzīmē, ka tas pilnīgi noteikti neliecina, ka tā sabiedrības daļa, uz kuru akcija neattiecas, tiek kaut kādā veidā diskriminēta.

[10] RMS vērš uzmanību, ka akcijas pamatojums ir Satversmes 110.pants. Satversmes 110.pants noteic, ka “valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības.”¹⁰

[10.1] Tiesībsargs norāda, ka konkrētajā gadījumā ir vērtējami divi Satversmes 110.panta termini – laulība un ģimene. Konkrētajā gadījumā akcija neattiecas tikai uz personām, kas ir laulībā, atbilstoši Satversmes 110.pantam, bet gan uz visiem pāriem neatkarīgi no attiecību reģistrācijas statusa. Līdz ar to RMS atsauce uz Satversmes 110.panta daļu par laulību nav piemērojama konkrētajā gadījumā.

[10.2] Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2004.gada 11.oktobra spriedumā Nr.2004-02-0106, interpretējot Satversmes 110.pantā noteikto „ģimenes” jēdzienu, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, nonākusi pie secinājuma, ka „jēdziens “ģimenes dzīve” Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta nozīmē neattiecas tikai un vienīgi uz ģimeni, kas balstīta uz laulību. Jēdziens “ģimene” šajā normā nav saistīts vienīgi ar attiecībām, kas balstītas uz laulībām, tas var ietvert arī citas *de facto* “ģimenes” saites, gadījumos, kad puses dzīvo kopā ārpus laulības (sk. ECT sprieduma lietā “Keegan v. Ireland” 44. §). Interpretējot jēdzienu “ģimenes dzīve”, Eiropas Cilvēktiesību tiesa norāda, ka bioloģiskā un sociālā realitāte (*biological and social reality*) ir prioritāra salīdzinājumā ar likumisko pieņēmumu (*legal presumption*) (sk. ECT sprieduma lietā “Kroon and Others v. The Neatherlands” 40. §).¹¹

Savukārt, viena dzimuma partneri veido “ģimenes dzīvi” Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta izpratnē – šādu atziņu Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludināja 2010. gada 24. jūnija spriedumā lietā „Šalks un Kopfs pret Austriju” (Schalk and Kopf v. Austria).¹² Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir uzturējusi šādu secinājumu visos turpmākajos spriedumos.¹³

Līdz ar to jēdziens “ģimene” ir tulkojams plaši, attiecinot to arī uz viena dzimuma pāriem, tomēr tiesībsarga ieskatā, konkrētajā gadījumā minētais nav piemērojams, jo akcijas mērķauditorija bija pāri, nevis ģimenes.

Tādējādi Satversmes 110.panta daļa par ģimeni uz konkrēto gadījumu nav attiecināma.

[11] Tiesībsargs norāda, ka pieeja publiskiem pakalpojumiem pakalpojuma sniedzējam ir jānodrošina visām personām vienlīdzīgi saskaņā ar Satversmi, Patērētāju tiesību aizsardzības likumu un citiem normatīvajiem aktiem. Savukārt pakalpojuma akcija nav nošķirama no pakalpojuma, un tā jebkurā gadījumā būs konkrēta pakalpojuma sniedzēja sniegts pakalpojums. Tāpat tiesībsargs vērš uzmanību, ka atlaižu vai īpašu atvieglojumu piešķiršana konkrētām sabiedrības grupām, ja tā ir pamatota, ir vērtējama pozitīvi. Piemēram, atvieglojumu piešķiršana mātēm Mātes dienā vai tēviem – Tēva dienā.

[11.1] Valentīna diena tiek saukta par visu mīlētāju dienu, tātad cilvēkiem neatkarīgi no dzimuma, rases, vecuma, seksuālās orientācijas vai citām pazīmēm ir tiesības paust savas simpātijas.

¹⁰ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemta 15.02.1992., stājās spēkā 07.11.1922. Publicēta “Latvijas Vēstnesis”, 43, 01.07.1993., “Ziņotājs,” 6, 31.03.1994. 110.pants. Pieejams:< <http://likumi.lv/doc.php?id=57980>>

¹¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.2004-02-0106, 14.punkts.

¹² ECT 2010. gada 24. jūnija spriedums lietā *Schalk and Kopf pret Austriju*.

¹³ Skat. ECT 2015. gada 21. jūlija spriedumu lietā *Oliari un citi pret Itāliju*, 103. punktu un 2016. gada 23. februāra sprieduma lietā *Pajič pret Horvātiju* 64. punktu.

Tradicionāli Valentīna dienas svinības svin pāri,¹⁴ tomēr pēdējos gados ir parādījusies tendence, ka Valentīna diena nav domāta tikai cilvēkiem, kas ir attiecībās, bet arī tiem, kas nav attiecībās.¹⁵ Tādējādi tiesībsarga ieskatā pakalpojuma sniedzējs var izvēlēties, vai iekļaut akcijā tikai pārus vai ikvienu cilvēku, tādējādi nodrošinot pilnīgu vienlīdzīgu. Tomēr, ja pakalpojuma sniedzējs ir izvēlējis Valentīna dienas akcijā sniegt īpašus atvieglojumus tikai pāriem, tad minētā akcija būtu jāattiecinā uz visiem pāriem vienlīdzīgi saskaņā ar Satversmes 91.pantu.

[11.2] Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē tiecas norādīt, ka tiesībām (ārpus laulības), kas piešķirtas heteroseksuāliem pāriem, ir jābūt vienlīdzīgi piešķirtām arī homoseksuāliem pāriem.¹⁶ Konkrētajā gadījumā RMS ir vairākkārt atzinusi, ka akcija bija domāta tikai heteroseksuāliem pāriem, līdz ar to lietā nav strīda par RMS nodomu nepiešķirt pakalpojumu homoseksuāliem pāriem.

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs konstatē RMS akcijā vērstajai nevienlīdzīgajai attieksmei pret homoseksuāliem pāriem nav objektīva un saprātīga pamatojuma, tai nav leģitīma mērķa, un tā pārkāpj Satversmi un starptautisko tiesu praksi. Tādējādi tiesībsargs konstatē diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu seksuālās orientācijas dēļ RMS organizētajā akcijā.

Iespējams diskriminācijas aizlieguma pārkāpums dzimuma dēļ

[12] Papildus tiesībsargs norāda, ka RMS ir rīkojis akciju Mātes dienā, kad mātes ar vienu vai vairākiem bērniem pirmsskolas vecumā ir varējušas braukt bez maksas,¹⁷ savukārt tēviem minētā akcija ir bijusi pieejama mēneša garumā brīvdienās, turklāt, ja tēvs ir braucis kopā ar vienu vai vairākiem nepilngadīgiem bērniem.¹⁸ Tiesībsargs aicina pārvērtēt RMS akcijas, vēlreiz atgādinot, ka akcija pēc būtības ir atbalstāma, tomēr ir nepieciešams ievērot normatīvos aktus, tai skaitā tiesiskās vienlīdzības principu un diskriminācijas aizlieguma principu.

Tiesībsargs norāda uz vairākām atšķirībām akcijās, kas piedāvātas mātēm un tēviem:

[12.1] Mātes varēja piedalīties akcijā vienu dienu, kamēr tēvi - četras nedēļas nogales, tātad vismaz astoņas dienas;

[12.2] Mātes dienas akcija norisinājās 2015.gada 10.maijā, kas bija Mātes diena, savukārt RMS akcija domāta tēviem norisinājās no 2015.gada 20.jūnija līdz 2015.gada 19.jūlijam, kaut gan 2015.gadā Tēva diena tika svinēta 2015.gada 13.septembrī.¹⁹ Tiesībsargs norāda, ka Latvijā Mātes dienu svin maija otrajā svētdienā, savukārt tēva dienu svin septembra otrajā svētdienā.²⁰

[12.3] Mātes dienas akcija attiecās tikai uz mātēm, kurām bija bērni pirmsskolas vecumā, savukārt tēviem paredzētā akcija attiecās uz tēviem, kuriem bija nepilngadīgi bērni (tātad līdz 18 gadu vecumam).

¹⁴ 25 Valentine day's idejas for couples. Available from:

<<http://www.familylife.com/articles/topics/holidays/featured/valentines-day/25-valentines-day-ideas-for-couples?rf=238910033403516222>>

¹⁵ Valentine's day is not just for couples. Available from: <<http://guardianlv.com/2015/02/valentines-day-is-not-just-for-couples/>>

¹⁶ Skat.ECT 2003.gada 24.jūlija spriedums lietā *Karner pret Austriju*, 2013.gada 7.novembra spriedums *Vallianotos un citi pret Grieķiju*.

¹⁷ Mēneša garumā tēti - autovadītāji ar bērniem Rīgas mikroautobusus varēs braukt bez maksas. 19.06.2015.

Pieejams:<<http://www.delfi.lv/calis/jaunumi/menesa-garuma-teti-autovaditaji-ar-berniem-rigas-mikroautobusus-vares-braukt-bez-maksas.d?id=46127601>>

¹⁸ Turpat., Pieejams:<<http://www.delfi.lv/calis/jaunumi/menesa-garuma-teti-autovaditaji-ar-berniem-rigas-mikroautobusus-vares-braukt-bez-maksas.d?id=46127601>>

¹⁹ Dāvanas tētim tēva dienā – diena, kad pateikt Paldies!. Pieejams: < <http://www.fromme.lv/raksti/davanas-tevu-dienas-tetim-ko-uzdavinat.html>>

²⁰ Latvijā svin Mātes dienu. Pieejams: <<http://www.diena.lv/latvija/zinas/latvija-svin-mates-dienu-14097235>>

Tiesībsargs norāda, ka vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība Eiropā ir 16%,²¹ Latvijā 15%,²² tomēr RMS nodrošina labākus finansiālos nosacījumus tieši vīriešiem. Līdz ar to minēto akciju ietvaros *prima facie*²³ var saskatīt diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma dzimuma dēļ pazīmes.

Tiesībsarga rekomendācijas

Tiesībsargs pabeidz pārbaudes lietu Nr.2016-3-26G ar šādām rekomendācijām:

[1] nodrošināt pieeju akcijai neatkarīgi no personu seksuālās orientācijas, ja RMS rīkos Valentīndienas akciju 2017.gadā un turpmākajos gados.

[2] izvērtēt citas RMS sniegtās akcijas un to atbilstību Satversmei un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, atbilstoši ievērojot vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principu.

Informēt tiesībsargu par rekomendāciju ieviešanu sešu mēnešu laikā kopš atzinuma saņemšanas dienas.

Ar cieņu
tiesībsargs

J.Jansons

---

²¹ European Commission. Report on equality between women and men. 2015. Available from: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/annual_reports/2016_annual_report_2015_web_en.pdf>

²² Centrālās statistikas pārvaldes datu bāze. Bruto darba samaksa vidēji mēnesī pa darbības veidiem un vecuma grupām pēc dzimuma gadā (euro). Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ikgad__dsamaksa_strukt_2010/dss3.4_euro.px/table/tableViewLayout1/?rxid=562c2205-ba57-4130-b63a-6991f49ab6fe>

²³ *Pirmšķietami.*